

# Godzenie obowiązków rodzinnych i zawodowych w Polsce: ekonomiczne efekty urlopów macierzyńskich i wychowawczych

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem naukowym  
Dr hab. Ewy Frątczak, prof. SGH

Marcin Bağard

Kolegium Gospodarki Światowej,  
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

1 października 2014

## Streszczenie

Główne cele rozprawy to ocena efektów ekonomicznych urlopów macierzyńskich i wychowawczych i ich wpływu na godzenie życia zawodowego i rodzinnego w Polsce. Autor dokonuje oceny efektywności funkcjonowania rozwiązań w zakresie polityki prorodzinnej z wykorzystaniem schematu eksperymentalnego, danych administracyjnych ZUS za okres 1999–2011 i modeli historii zdarzeń. W rozprawie poddano szczegółowej analizie (opisowej i modelowej) oraz udokumentowano na bazie teorii efekty korzystania z urlopów w zależności od ich długości. Zbadane zostało również znaczenie testowanego dochodu dodatku z tytułu sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem w kształtowaniu efektywnej długości urlopów wychowawczych.

Autor stawia tezę, że obowiązujące regulacje w zakresie urlopów macierzyńskich i wychowawczych mogą negatywnie oddziaływać na dalszą karierę zawodową kobiet w Polsce. Weryfikacja powyższej tezy polega na testowaniu następujących hipotez:

1. Skorzystanie z urlopu macierzyńskiego zwiększa intensywność odpływu do bezrobocia, w porównaniu z pracownikami niekorzystającymi z urlopu.
2. Fakt skorzystania oraz długość urlopu wychowawczego zwiększa intensywność odpływu do bezrobocia, w porównaniu z pracownikami które skorzystały wyłącznie z urlopu macierzyńskiego. Skorzystanie z długiego urlopu wychowawczego zwiększa intensywność odpływu do bezrobocia lecz nie ma wpływu na intensywność zmian pracodawcy, w porównaniu z matkami korzystającymi z krótkich urlopów wychowawczych.
3. Prawo do dodatku z tytułu sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem wydłuża efektywny czas trwania urlopu wychowawczego.
4. Staż zatrudnienia, sektor pracodawcy i historia bezrobocia różnicują okres zatrudnienia po powrocie z urlopu wychowawczego.

Uzyskane wyniki są zbieżne z wieloma uznawanymi teoriami, w tym m.in. Teorią Kapitału Ludzkiego, Neoklasyczną Teorią Podaży Pracy, Teorią Preferencji Hakim i hipotezami dotyczącymi efektów stygmatyzacji i histerezy; są one również poparte odniesieniami do innych badań empirycznych. Wszystkie estymowane modele uwzględniają również kontekst godzenia życia zawodowego i rodzinnego.

Praca składa się z 4 rozdziałów. Rozprawa zaczyna się od prezentacji ram teoretycznych ze szczególnym naciskiem na przegląd literatury dotyczącej urlopów wychowawczych i macierzyńskich, zatrudnienia kobiet oraz kontekstu instytucjonalnego. Rozdział 1 także zawiera przegląd teorii pomocnych w opisie relacji między dzietnością, zatrudnieniem kobiet i polityką prorodzinną. Następnie, rozdział zawiera argumentację o charakterze teoretycznym i empirycznym dla tezy i hipotez również prezentowanych w tym rozdziale.

Rozdział 2 opisuje zbiór danych i metody wykorzystane do weryfikacji hipotez. Zaprezentowano dane administracyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (próba 251 tys. obserwacji) i zweryfikowano pod kątem możliwości wykorzystania w badaniu. Autor dokonuje przeglądu metod statystycznych i uzasadnia wykorzystanie analizy historii zdarzeń do oceny efektu wpływu urlopów macierzyńskich i wychowawczych na zatrudnienie kobiet. Autor wykorzystuje także schemat badawczy w modelu, który pozwala na dokładniejszą ocenę wpływu wystąpienia i długości urlopu poprzez wykorzystanie zmiennych zależnych od czasu (wykorzystanych także jako zmienne określające okres po skorzystaniu z programu).

Rozdział 3 zawiera rezultaty, które można podzielić na statystyki opisowe, oszacowania nieparametryczne metodą Kaplana–Meiera oraz modele Coxa urlopów wychowawczych i okresów zatrudnienia po powrocie z urlopu. Trwanie urlopów wychowawczych poddano modelowaniu aby zweryfikować wpływ dodatku z tytułu sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem na efektywną długość urlopów. Epizody zatrudnienia poddano modelowaniu w celu weryfikacji czy wydłużone urlopy wychowawcze wiążą się ze zwiększoną intensywnością przepływów do bezrobocia jak również przepływów do zatrudnienia przez innego pracodawcę, w porównaniu z krótkimi urlopami wychowawczymi.

Kolejne wyniki zaprezentowano w Rozdziale 4 z wykorzystaniem schematu eksperymentalnego. Autor analizuje epizody zatrudnienia od momentu powrotu z urlopu macierzyńskiego lub od momentu rozpoczęcia zatrudnienia u konkretnego pracodawcy, z urlopami macierzyńskimi i wychowawczymi zdefiniowanymi za pomocą zmiennych zależnych od czasu, opisujących czynnik eksperymentalny. Analiza historii zdarzeń posłużyła do testowania hipotezy czy fakt skorzystania z urlopu wychowawczego wiąże się z wyższą intensywnością przepływów do bezrobocia lub zmiany pracodawcy, w porównaniu z matkami które z urlopu wychowawczego nie skorzystały. Następnie poddano analizie epizody zatrudnienia od momentu zatrudnienia przez pracodawcę, z urlopami macierzyńskimi i wychowawczymi zdefiniowanymi jako czynnik eksperymentalny, i porównano kobiety korzystające z kobietami niekorzystającymi z urlopów macierzyńskich lub wychowawczych.

Przedstawione w rozprawie wyniki estymacji potwierdzają, że obowiązujące regulacje w zakresie urlopów macierzyńskich i wychowawczych mogą negatywnie oddziaływać na karierę zawodową kobiet w Polsce. Fakt skorzystania i efektywna długość urlopu jest powiązana z długością kontraktu i intensywnością odpływów do bezrobocia po powrocie z urlopu — im dłuższy urlop, tym większa intensywność odpływów do bezrobocia, zwłaszcza w pierwszych miesiącach po powrocie z urlopu. Efekt ten można tłumaczyć na wiele sposobów. Należą do nich: deprecjacja kapitału ludzkiego, znalezienie zastępstwa lub zinterpretowanie urlopu przez pracodawcę jako sygnał niskiego przywiązania do pracy.

Intensywność odpływów do bezrobocia po powrocie z urlopu jest determinowana również sektorem pracodawcy, stażem zatrudnienia i historią bezrobocia. Kobiety zatrudnione w branżach zdominowanych przez prywatne przedsiębiorstwa wydają się odznaczać większą intensywnością odpływów do bezrobocia niż kobiety w branżach typowych dla sektora publicznego. Ryzyko odpływu do bezrobocia jest niższe dla kobiet o długim stażu zatrudnienia. Bycie bezrobotnym w dowolnym momencie w ciągu dwóch lat przed skorzystaniem z urlopu jest dodatnio powiązane z intensywnością powrotu do bezrobocia.

Autor rozprawy wykazał dodatnią relację między posiadaniem prawa do dodatku z tytułu sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem a efektywną długością urlopu wychowawczego. Niski poziom dochodów z pracy najemnej (przybliżone kryterium dochodowe dla dodatku) traci istotny statystycznie negatywny wpływ na intensywność powrotów do pracy do pracodawcy udzielającego urlopu po upływie okresu w którym przysługuje dodatek.

Konkluzje zawierają podsumowanie wyników i hipotez, opis wartości dodanej rozprawy, propozycje dalszych badań oraz rekomendacje dla twórców polityk.

**Słowa kluczowe:** trwanie urlopów wychowawczych, trwanie epizodów zatrudnienia kobiet, wpływ dodatku z tytułu sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem, analiza historii zdarzeń, ekonomiczna analiza prawa, ocena skutków regulacji, naturalny eksperyment.

**Klasyfikacja JEL:** J18, J48, K31.